

Den nasjonalistiske feilen

Av Sol Temayüllü

Kameratene som mener at nasjonalisme er nyttig for en internasjonal proletarisk revolusjon, også i førsteverdenland, bør revurdere standpunktet sitt i lys av aktuelle hendelser: særlig den russiske invasjonen av Ukraina og den økte støtten til NATO.

Nasjonalisme som politisk fenomen handler om tilhørighet til eller identifikasjon med en nasjon, og dermed forsvar av suvereniteten til, eller grunnleggelsen av en nasjonalstat. Vi på venstresiden pleier å være mer sympatiske til nasjonalisme i tredjeverdensland og nasjonalismen til de innfødte folkene i settlerkoloniale land, som er utbyttet og undertrykt av imperialismen og kolonialismen. Men dette er ikke noe som er universelt gyldig. I spørsmålet om nasjonalisme finnes det to hovedavvik: på ene siden er det noen kamerater som også er veldig kritiske til nasjonalismen i tredjeverdensland, denne artikkelen handler ikke om disse kameratene. På den andre siden er det en del kamerater som mener at nasjonalisme, også i førsteverdensland, er bra eller nødvendig for de revolusjonære.

Disse kameratene mener at imperialismen i dag går mot nasjonalstatens interesser, fordi nasjonalstatene ikke lenger er store nok for monopolkapitalen. De peker på hvordan EU vil utvide seg til Norge, og hvordan nasjonalistene står mot denne utvidelsen. Derfor må vi ifølge dem bruke nasjonalisme som et virkemiddel i kampen mot imperialisme. Disse kameratene mener også at vi må være pragmatiske, og bruke argumenter som appellerer til de bredeste massene, noe som (etter deres mening) tjener en internasjonal proletarisk revolusjon best.

Vi må stille følgende spørsmål til dette argumentet:

- Er nasjonalisme faktisk et nyttig virkemiddel for kommunister i kampen mot EU?
- Er EU-imperialismen den eneste imperialismen vi bør tenke på? Hva slags forhold har norsk nasjonalisme til andre typer imperialisme?
- Hva betyr det å være «pragmatisk» for oss som er revolusjonære? Hva slags konsekvenser kan det å bruke nasjonalisme ha for vår bevegelse, og hva slags konsekvenser har det hatt for sosialister i fortiden?

Er nasjonalisme faktisk et nyttig virkemiddel i kampen mot EU for kommunister?

Før vi dykker dypere, er det kanskje nødvendig å stille dette enkle spørsmålet. Det er veldig lett å overse antagelser og påstander som er skjult i en argumentasjon (oftest uten at de som argumenterer for det vet det) og derfor innrømme terreng i debatten. Selv om vi skulle godta alle de andre argumentene, burde vi likevel tenke over dette spørsmålet. De som argumenterer for at nasjonalisme er et nyttig virkemiddel for kommunister i kampen mot EU peker på eksempelet til AKP, og de to tidlige EU-avstemmingene – «if it ain't broke, don't fix it», som amerikanere pleier å si.

Jeg mener argumentet om at kommunistene brukte dette virkemiddelet før, og at det fungerte, ikke gir logisk mening. Kommunistene var ikke de eneste som tok i bruk en nasjonalistisk retorikk. Om dette virkemiddelet virkelig avgjorde at Norge ikke sluttet seg til EU, trenger ikke vi kommunister å bekymre oss over, siden det eksisterer mange flere politiske aktører, mye sterkere enn kommunistene, som bruker dette virkemiddelet.

Et stort flertall av nordmenn er allerede mot EU (<https://www.nationen.no/motkultur/leder/faerre-eos-skeptiker-e-men-vi-trenger-ingen-eu-utredning/>). EU-saken er viktig innenfor norsk politikk og saken tas ofte opp, som gjør det

til en «polariserende» sak. Det vil også si at folk på ene siden av debatten oppfatter folk på andre siden av debatten på en bestemt måte. Mange av de som står på «ja»-siden, særlig sosialdemokrater og andre type liberale, oppfatter alle argumentene mot tilslutning som nasjonalistiske. Å bruke nasjonalistiske argumenter utvider sannsynligvis ikke andelen((Altså, den utvider ikke i det at den appellerer bare til nasjonalistene. Kanskje det blir flere nasjonalister og antall folk som er mot EU pga. at de er nasjonalistisk øker, men å bruke nasjonalistiske argumenter, per definisjon, appellerer ikke til de som er ikke nasjonalistisk)) av den norske befolkningen som er mot EU, men appellerer til de samme personene igjen og igjen – i beste fall forsterker det deres overbevisning. Å bruke argumenter som i stedet fokuserer på internasjonal solidaritet med arbeiderne som undertrykkes hardere på grunn av EU og nyliberale økonomiske forhold som påtvinges av EU, har større potensial til å faktisk utvide andelen av befolkningen som er mot EU, og hjelpe kommunistene med å skille seg ut fra andre politiske aktører som også jobber mot EU.

Er EU-imperialisme den eneste imperialismen vi bør tenke på? Hvilke slags forhold har nasjonalisme, særlig norsk nasjonalisme, til andre typer imperialismen?

Nå har vi endelig kommet til den aktuelle delen. Kameratene våre som støtter norsk nasjonalisme mener altså at det er nødvendig for å svekke EU-imperialismen, noe de mener vil hjelpe kamerater i hele verden, og det er den internasjonale proletariske revolusjonen som vi burde tenke på istedenfor å tenke på en revolusjonær kamp i Norge. I forrige del har vi stilt spørsmålstegn til hvorvidt nasjonalismen faktisk er et nyttig verktøy i kampen mot EU-medlemskap. Som en liten merknad, kan vi her legge til at om Norge slutter seg til EU eller ikke egentlig har veldig lite å si for europeisk imperialismen. Norge er allerede en velintegret del av EØS, så norsk medlemskap i EU har mer å si for hva slags innflytelse

det norske monopolborgerskapet har innenfor europeisk imperialisme, i tillegg til at det kan føre til organisatoriske problemer for kommunister. Det vil ikke si at det ikke har betydning, men etter min mening har et sterkt kommunistparti som kan hindre den norske kapitalismens ambisjoner «fra innsiden» mye mer å si for europeisk (og norsk og amerikansk) imperialisme enn hvorvidt Norge slutter seg til EU eller ikke.

Likevel, europeisk imperialisme er ikke den eneste imperialismen som eksisterer i verden. Det bør vi vite godt i disse dager når spørsmålet om NATO-medlemskap igjen har blitt aktuelt i media. Russlands invasjon av Ukraina, i den russiske imperialismens tjeneste, som kommer som resultat av mange år med provokasjoner fra amerikansk imperialisme, har ført til en betydelig økning i folks støtte for NATO og amerikansk/vestlig imperialisme. I Sverige og Finland, som har vært «nøytrale» land i så mange år, er det endelig et flertall i meningsmålingene og parlamentene for tilslutning til NATO.

[Rødt og SV] bør umiddelbart innrømme at deres politikk er helt gal. Invasjonen har ført til en helt ny sikkerhetssituasjon i Europa. SV og Rødt må endre standpunkt. Dette er ikke en vanlig politisk sak, men det handler om folks sikkerhet og vårt lands eksistens.

– Sylvi Listhaug, om Rødt og SVs standpunkt til NATO-medlemskap(<https://www.nrk.no/norge/listhaug-ut-mot-usa-hat--refser-norsk-oberstloytnant-1.15889839>))

Helt fra begynnelsen har NATO-spørsmålet i Norge blitt knyttet til forsvar av norsk suverenitet. Når man peker på at nasjonalistiske partier som Sp og FrP er mot EU, må man også peke på at de er sterkt for NATO. Mens forholdene som EU-medlemskap ville skape ikke fungerer så bra for den sosiale basen til disse nasjonalistiske partiene (hovedsakelig småborgerskapet), så fungerer forholdene som skapes av NATO og

amerikansk imperialisme veldig godt for disse. ((Småborgerskapet i denne sammenhengen er hovedsaklig bøndene; norsk inntreden i EU ville føre til at de måtte konkurrere med spanske og franske bønder på likere vilkår, og det kan de ikke. EU vil at alle medlemsland skal fokusere på å produsere det som de kan best. Dette skaper en gjensidig avhengig økonomi for alle (eller de fleste) land (Tyskland og Frankrike er i noen grad unntatt fra dette).))

Om vi hengir oss til den nasjonalistiske linjen er det mange grøfter å gå i, noe vi ser for eksempel i Rødt. Hvis forsvar av norsk suverenitet er det viktigste, oppstår det flere situasjoner der det er veldig lett å underlegge seg de ulike imperialistiske maktene, spesielt som nå, i en situasjon med krig i Europa. Vi ser det veldig klart nå med Rødts endring av NATO-politikken sin; Rødt skal ikke melde Norge ut av NATO før man har styrket «forsvarevnen til nasjonen» og at Rødt skal ikke forlate nasjonen «forsvarsløs». Vår rolle som kommunister må være å peke ut en helt annen vei, en proletarisk vei basert på solidaritet med proletarer i alle land; fred mellom folk og kun krig mellom klasser. Når man identifiserer seg med nasjonen basert på en tro om at imperialismen i dag går mot nasjonenes interesser også i det globale nord, prøver man å forenkle flere kompliserte motsigelser til én enkel motsigelse. I virkeligheten er forholdet mellom norsk nasjonalisme og imperialismen(e) svært sammensatt. Man kan for eksempel nevne IMF, som uten tvil er en av de viktigste komponentene for hele det imperialistiske systemet. IMFs strukturtilpasningsprogrammer, som de påtvinger land (særlig i Afrika) som trenger lån, gjør at disse landene ikke kan subsidiere sine bønder, og at de ikke kan sette toll på matvarer som selges fra europeiske land. Dette gjør at bøndene fra disse land ikke kan konkurrere mot europeiske bønder, og at europeiske bønder dermed kan selge veldig mange gårdsprodukter osv. til disse landene, selv om landene kan produsere disse selv. Dette vil si at bøndene i Europa generelt også har sterke interesser i at noen av de mest

sentrale imperialistiske strukturer beholdes, selv om de har et mer komplisert forhold til noen deler av det imperialistiske systemet i Norge.

Kamerater som er sympatiske til nasjonalisme må hoppe gjennom så mange logiske bøyer at alle andre forhold som den norske nasjonen har til imperialisme må glemmes, og den norske nasjonen må framstilles som en ideal enhet som kan eksistere uten sjåvinisme, rasisme, osv. for at deres logikk skal fungere. Men dette gjør at logikken deres er så skjør at selv fjerne og bare potensielle trusler mot nasjonen, trusselen om krig, bryter hele logikken og avslører den nasjonalistiske feilen.

Nasjonalistiske argumenter som at «Norge blir en marionett for amerikansk imperialisme» gjennom NATO og lignende er rett og slett falsk. Det er i hele borgerskapets interesse at Norge blir i NATO; det er derfor vi ser hele borgerskapet forent i støtte for NATO. Det er dermed ikke overraskende at «venstre»-nasjonalistiske partier som Rødt ser ut til å gå kraftig ned i de siste meningsmålingene, og har endret NATO-politikken sin, og at sentrale medlemmer i SV prøvde å endre partiets NATO-standpunkt.

Vi ser dermed at et antagonistisk forhold mellom norsk nasjonalisme og europeisk imperialisme ikke nødvendigvis gjør nasjonalisme til en progressiv kraft innenfor norsk politikk, når det ikke bare finnes én type imperialisme. Nasjonalistiske EU-motstandere i Sp, FrP og slike bevegelser har ofte interesse av imperialismen, selv om de ikke nødvendigvis har interesse av norsk inntreden i EU.

Hva betyr det å være «pragmatisk» for oss som er revolusjonære? Hva slags påvirkning kan det å bruke nasjonalisme ha for vår bevegelse, og hva slags påvirkning har det hatt for sosialister i fortiden?

Alt dette viser at den «revolusjonære pragmatismen» som våre

nasjonalistvennlige kamerater foreslår ikke egentlig er så pragmatisk. Den nåværende nasjonalistiske feilen blir avslørt av trusselen om krig, slik den tidligere har blitt avslørt av selve krigen. Sosialdemokratene i den Andre Internasjonalen fikk mye makt innenfor den borgerlige statens institusjoner delvis på grunn av et nasjonalistisk perspektiv, men det skulle gjøre at de senere tok siden til sine egne nasjonalstater mot det internasjonale proletariatet da første verdenskrig kom. Selv om vi skulle godtatt at nasjonalismen, også i førsteverdensland, har delvise fordeler, betyr ikke dette at vi bør ta den opp, på grunn av den helhetlige analysen vår. Når de patriotiske kameratene beskylder oss som er mot nasjonalisme i førsteverdensland for å «bare følge prinsipper og ikke ha en vitenskapelig analyse», er det dette poenget de går glipp av. De kan ikke se skogen for bare trær. Dette er typisk for all slags «revolusjonær pragmatisme».

For eksempel sier disse kameratene at vi må appellere til «de brede massene», og at vi ikke kan fokusere på innvandrere-arbeiderne og de fattigste i proletariatet generelt, siden de utgjør et mindretall. Dette er en av deres begrunnelser for den «taktiske» nasjonalismen. Det minner meg om Æsop-febelen om «Hunden og kjøttbeinet». En hund som hadde stjålet et kjøttbein, så ned mens den gikk ved siden av en bekk. Da så den en annen hund i vannet som også hadde et kjøttbein, større enn sitt eget. Når hunden åpnet munnen for å angripe, falt kjøttbeinet dens i vannet. Hunden mistet kjøttbeinet som den allerede hadde, på grunn av drømmen om et større kjøttbein.

For å ta et eksempel: om man vil bygge opp en organisasjon som heter «Folk som liker kjøtt» i et land der flertallet er veganere, kan man ikke først gå til veganerne og prøve å overtale dem. Først må man finne folk som liker kjøtt, samle dem, bygge en base og gi organisasjonen et momentum. Etter at man har samlet to dusin mennesker som liker kjøtt, har man to dusin mennesker som kan overtale andre til å like kjøtt. I tillegg kan man gjøre mye mer for å overtale andre til å like

kjøtt med to dusin mennesker (kanskje en grillfest?) enn man kan gjøre alene, eller med to andre.

Vi kommunister må appellere til, og bygge vår organisasjon rundt, de som er mest undertrykte i samfunnet. Det er disse vi kan stole på mest, som har minst å tjene og mest å tape på at det nåværende systemet fortsetter. De kameratene som mener at det å appellere til disse og dermed «avvise nasjonalisme» er «populisme», mener at disse gruppene ikke har en korrekt oppfatning av situasjonen og interessene, og at de er mindre «avanserte» enn de nasjonalistiske delene av befolkningen. Vi mener altså det er motsatt. Det er disse folkene som har mest erfaring med de negative sidene av det kapitalistiske samfunnet, og det er dermed disse folkene vi har mest å lære fra. Den nasjonalistiske «bevisstheten» i land som Norge ble bygd opp gjennom et oppfattet samsvar mellom interessene til nasjonalstaten og befolkningen, særlig gjennom utbygging av velferdsstaten – det er derfor de øvre sjiktene i klassesystemet, blant annet småborgerskapet og arbeideraristokratiet, er mer nasjonalistiske enn de lavere delene, ((Ofte uttrykt som «patriotisme» i noen deler av de øvre delene av klassesystemet, i stedet for «nasjonalisme», men det er det samme fenomenet.)) som ikke ser noe samsvar mellom sine interesser og interessene til «nasjonen Norge». Vi mener dermed at de som er mest undertrykte og har minst tro på nasjonalismen i virkeligheten er mindre «lurt» av borgerlig-nasjonalistisk ideologi, og har en mer korrekt oppfatning av situasjonen enn de sjiktene som våre patriotiske kamerater vil appellere til. ((Med «de øvre sjiktene» i Norge, hvor nasjonalismen har høyest oppslutning, mener vi arbeideraristokratiet, småborgerskapet, og muligens en del av borgerskapet. Men borgerskapets forhold til nasjonalismen kan man diskutere.))

Disse kameratene peker på nasjonalismen til de sjiktene i klassesamfunnet som er i ferd med å miste sine privilegier, som et resultat av den naturlige utviklingen til kapitalismen,

eksemplifisert ved en økning i noen konsekvenser av globaliseringen. ((For eksempel frakobling av finans fra realøkonomien i noen land osv.)) De mener dette er et klart bevis på at disse delene av klassesamfunnet er naturlige allierte for oss kommunister (spesielt i kampen mot globalismen). Når de sjiktene som har hatt en relativt privilegert materiell stilling begynner å miste disse privilegiene sine, vokser de nasjonalistiske følelsene i disse delene. De tar til orde for å gjeninnføre den «avtalen» som hadde eksistert mellom dem og deres borgerskap, «det nasjonale løftet» så å si, hvor de var forent som en nasjon og hvor det nasjonale borgerskapets interesser var hele befolkningens interesser. Vi har sett dette fenomenet skje i Weimar-Tyskland, som endte med at Det tredje riket ble etablert. Vi ser et lignende fenomen i USA, hvor bosetterne (settlers), særlig den småborgerlige delen, begynner å miste sine privilegier. Dette var i stor grad det materielle grunnlaget for støtten bak Trumps presidentskap (og den populistiske høyrebevegelsen som han representerte). Man kunne kalle det en «proletariseringsprosess», et uttrykk for en kapitalisme i krise, som fører til fascisme som en forsvarsmekanisme for kapitalen. Den delen av befolkningen som mister sine privilegier blir ikke øyeblikkelig proletarerer. Subjektiv bevissthet er ikke basert på hva som logisk sett ville vært det beste for en gruppes materielle stilling på lang sikt. Om det hadde vært sånn, kunne det gå an å overtale borgerskapet om å slutte seg til kampen mot kapitalismen, siden kapitalismen objektivt sett er et ineffektivt og destruktivt system som ødelegger kloden og i dag hindrer teknologisk utvikling. Men det går ikke an å overtale borgerskapet å slutte seg i kampen mot kapitalismen, fordi subjektiv bevissthet ikke er basert på ideelle, logiske konklusjoner, den er basert på daglige, virkelige erfaringer og aktive materielle insentiver.

Alt dette vil si at den politiske hovedtendensen til de delene av klassesamfunnet som mister sine privilegier på grunn av

krisen i kapitalismen, som kommer til å bli proletarisert som et resultat av kapitalismens naturlige utvikling, ikke er progressiv. ((Dette gjelder som regel. Men poenget her er slett ikke å si at disse delene av klassesamfunnet *nødvendigvis* ikke vil utvikle seg i en progressiv retning, men heller at vi ikke kan følge/appellere til deres naturlige utvikling. Det kommenterer jeg mer senere i artikkelen.)) Deres (spontane) bevissthet fører dem ikke til å slutte seg til proletariatet for å bygge et nytt samfunn, men heller å aksjonere for å skru klokken tilbake, til den perioden med «nasjonal enhet» som tjente deres interesser. Det er derfor parolen til arbeideraristokratiet er «forsvar velferdsstaten» og ikke «knus klassesamfunnet». Uavhengig av om det objektiv sett er i småborgerskapet og arbeideraristokratiets interesser å bygge sosialisme, fordi det historiske kompromisset ikke kan gjenopprettes, har småborgerskapet og arbeideraristokratiet ingen interesse i å bygge sosialisme (ikke i hvert fall på måten som kommunistene bruker ordet).

Vi kommunister må gå til massene, samle sammen deres idéer, systematisere dem gjennom en materialistisk analyse, reintrodusere idéene tilbake til massene slik at de kan sette dem ut i live, og etablere en dialog med dem der vi gjensidig lærer fra hverandre. Vår politikk/teori, og massenes bevissthet utvikles, og vi (massene og partiet/organisasjonen) kommer nærmere hverandre. Det er dette masselinjen går ut på. Masselinjen krever at vi knytter særlig sterke bånd til de mest avanserte blant massene («avansert» vil si at de har bevissthet om klassekampens behov, og er klare for å kjempe□□□□), slik at disse kan være fortropp for de mellomliggende og overbevise eller nøytralisere de bakvendte delene. Nasjonalistene har snudd det hele på hodet -- i stedet for å støtte seg på de avanserte for å mobilisere de mellomliggende og overbevise de bakvendte, velger de å gå til de bakvendte og trekke de avanserte ned på deres nivå! Dette er rein og skjær halehengs-politikk («tailism»).

Dette burde ikke være en nyhet for kommunister. I «Revolusjon og kontrarevolusjon i Tyskland» skriver Engels følgende:

Denne klassen av småhandlere, hvis store betydning og innflytelse vi allerede flere ganger har uttalt oss om, kan betraktes som den ledende klassen i opprøret i mai 1849. Denne gangen var det ingen av de store byene i Tyskland blant sentrum av bevegelsen, småhandelsklassen, som i mellom- og mindre byer alltid dominerer, fant midler til å få bevegelsens retning i hendene. Vi har dessuten sett at i denne kampen for den keiserlige grunnloven, og for rettighetene til det tyske parlamentet, var det interessene til denne særegne klassen på spill. De provisoriske regjeringene som ble dannet i alle opprørsdistriktene representerte i flertallet av hver av dem denne delen av folket, og lengden de gikk til kan derfor ganske sett tas som et mål på hva det tyske småborgerskapet er i stand til – i stand til, som vi skal se, ingenting annet enn å ødelegge enhver bevegelse som overlater seg til dens hender. ((Under kapittelet «Petty Traders»: <https://www.marxists.org/archive/marx/works/1852/germany/ch18.htm>))

Denne analysen ble betalt med blod, blodet til arbeiderklassen. Våre kamerater med nasjonalistiske tendenser kan protestere med å si «Nei, men det var det tyske småborgerskapet», men da mister de poenget. Poenget er hvordan den materielle karakteren til en klasse i stor grad påvirker retningen til en hvilken som helst bevegelse, også revolusjonære bevegelser. Uansett hvilket stadium av kapitalismen vi er i, er småborgerskapet fremdeles småborgerskapet. Småborgerskapet er ikke et navn på en nasjon eller en stamme, det er navnet til en del av befolkningen som har lignende forhold til produksjon og dermed lignende materielle interesser, behov og dermed tendens til en spesifikk type oppførsel som klasse. Revolusjonen kan ikke baseres på å appellere til dem, ikke fordi «det ikke passer»

men fordi da blir det ingen *sosialistisk* revolusjon i det hele tatt, på samme måte som at uavhengig av hvilket stadium kapitalismen er på, betyr ikke kommunisme «en type dessert som er spesialiteten til folket i Påskeøya» eller «en bestemt måte å bygge et hus på». Å kaste bort et «prinsipp» som er basert på en helhetlig analyse, er ikke pragmatisk, bare prinsipløst.

Alt dette vil ikke si at vi ikke kan appellere til, eller ha dialog med, individene som tilhører de øvre delene av klassesystemet, eller at vi aldri skal henvende oss til disse. Hva det kommer an på, er at vi ikke kan basere organisasjonen vår på å appellere til arbeideraristokratiet eller småborgerskapet. Vi må først bygge organisasjonen vår, etablere dype røtter hos de laveste sjiktene i klassesystemet, vokse og få betydelig organisatorisk kapasitet. Deretter kan vi bruke vår organisatoriske kapasitet, vår makt som organisasjon, for å bringe folk fra de øvre delene av samfunnet inn i bevegelsen. Ikke på deres premisser, men våre. Altså: ikke basert på nasjonalistiske appeller eller rett og slett populisme, men på den virkeligheten i senkapitalismen hvor disse øvre sjiktene i arbeiderklassen mister privilegiene sine og blir proletarisert. Selv om den spontane tendensen hos øvre sjikt som mister privilegiene sine kan gå mot fascisme hvis vi følger deres politiske tendenser, kan de laveste delene, når de er organisert politisk, føre andre delene til en mer progressiv retning. Det er derfor vi først må ha dype røtter blant de laveste delene av det norske klassesamfunnet før vi kan tenke på å rekruttere dem som nå tilhører arbeideraristokratiet.

Det er derfor, til sjuende og sist, svært vanskelig å se hvordan noe sånt som «progressiv nasjonalisme» kan finnes i det globale nord (fra et kommunistisk ståsted). Fra det vi har sett er den «progressive» nasjonalismen egentlig den konservative ideologien til det norske arbeideraristokratiet, og et blindspor for kommunister. Spørsmålet om patriotisme i

bevegelsen kan dermed kokes ned til: skal vår bevegelse ha røttene sine i de mest undertrykte delene av folket som er mest avanserte i klassekampen, eller skal vi bygge bevegelsen vår på arbeideraristokratiets ufruktbare sanddyner og reaksjonære tendenser?